

Юрій ПОЛТАВЕЦЬ

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ТА ПОБУТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

У статті висвітлено питання організації дозвілля та побуту курсантів в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (НАСВ) у Львові. Акцентовано увагу на діяльності гуртків, пов'язаних із військово-патріотичним вихованням (ВПВ) курсантів, фізичним розвитком, забезпеченням їхніх духовних потреб. Проаналізовано аспекти культурного життя курсантів.

Ключові слова: НАСВ, військово-патріотичне виховання, дозвілля, душпастирство, побут, культурне життя.

Серед виховних напрямів у діяльності вищих військових навчальних закладів сьогодні найактуальнішими є патріотичне й громадянське як стрижневі, основоположні, що відповідають викликам сучасності та спираються на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, вираженості, відповідальності, здорового способу життя.

Інтеграційні процеси в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, міграційні зміни всередині суспільства накладаються на технологічну й комунікативну глобалізацію і спричинюють сплеск інтересу до вияву патріотичних почуттів, переосмислення в курсантів НАСВ свого ставлення до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості офіцера ЗСУ. Треба враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які слугують потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання курсантів НАСВ. Вони вже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їхнього переосмислення, яке відкриває нові можливості для військової освітньої сфери.

Метою цієї статті є аналіз культурного життя, організації виховання, дозвілля та побуту в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного.

В українській історіографії цієї проблеми ще не розглядали. Джерельною основою статті є матеріали поточного архіву НАСВ.

В основу системи національно-патріотичного виховання НАСВ покладено ідею розвитку української державності як чинника консолідації для розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності відіграє відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції

України. Серед них – Київська Русь, Велике князівство Литовське, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського, Західно-Українська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші українські визвольні проекти. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею. Важливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у ХХ–ХХІ ст. (ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності та ін.).

На сучасному етапі розвитку України, в ході російсько-української війни, проведення АТО утверджуються нові суспільні цінності. Всі ці зміни висувають принципово нові вимоги до змісту та організації військово-патріотичного виховання та культурологічної роботи у вищих військових навчальних закладах.

Вивчення історичного досвіду організації побуту та дозвілля, заходів ВПВ, забезпечення духовних потреб та фізичного виховання в НАСВ, зокрема діяльність гуртків, органів морально-психологічної підтримки, кураторів (викладачів) навчальних груп, допоможе сформувати належний рівень особистісних та професійних якостей, достатніх для виконання завдань офіцера Збройних сил України (ЗСУ), та відповідатиме вимогам сьогодення.

Організація побуту та дозвілля, ВПВ, забезпечення духовних потреб та фізичного виховання у НАСВ реалізують на підставі Законів України, концепцій, наказів (директив) Міністерства оборони України та Генерального штабу України, відповідних наказів начальника НАСВ¹. Окремі аспекти військово-патріотичного виховання почали набувати нового змісту з початком російської агресії.

Аналіз діяльності командирів (начальників), структур з морально-психологічного забезпечення та викладацького складу щодо проведення заходів ВПВ, організації побуту та дозвілля курсантів, забезпечення їхніх духовних потреб та фізичного виховання впродовж минулих років свідчить про постійну турботу з боку керівного складу НАСВ та священнослужителів (капеланів) УГКЦ та УПЦ КП.

В основу роботи для вирішення проблем організації побуту та дозвілля покладено відродження духовності особового складу курсантів через звернення до традицій та глибинних джерел культури народу України, сприяння органічному входженню української національної ідеї в їхню свідомість, виховання відданості конституційному устрою України і готовності до її захисту, відповідність військово-патріотичної та культурологічної роботи інтересам підготовки висококваліфікованих військових спеціалістів для Збройних сил України. Широке коло курсантів залучене до художньої самодіяльності та творчості, що сприяє розкриттю талантів, до створення виставок та концертних програм, кінофільмів, комплексних ігор з профільних дисциплін, вивчення зразків образотворчого мистецтва народної творчості. Налагоджено міцні зв'язки творчої інтелігенції з курсантськими колективами художньої самодіяльності,

¹ Нормативно-правова база військово-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/vijskovo-patriotichna-robota/normativno-pravova-baza-vijskovo-patriotichnogo-vihovannya/> (дата звернення: 18.09.2019).

залучено працівників літератури та мистецтва України, творчу молодь, викладачів навчальних закладів культури та мистецтв України до культурно-шефської роботи серед курсантів. На заняттях кафедри гуманітарних дисциплін курсанти вивчають не тільки теоретичний матеріал, а й практичні навички поведінки в побуті, культуру поведінки в громадських місцях. Для них організовують зустрічі з найдосвідченішими практичними працівниками в галузі гуманітарних (військових) дисциплін та відомими політичними експертами. Для покращення рівня методичної роботи широко розповсюджують передовий досвід військово-патріотичної та культурологічної роботи; використовують центри культури та дозвілля, кімнати бойової слави, кімнати бойових традицій, музеї, кінотеатри, культурні заклади та інші місця історико-культурної спадщини Львова. Щомісяця відбувається планування з питань морально-психологічного забезпечення, культурно-виховної, просвітницької роботи та організації дозвілля.

У культурологічній та військово-патріотичній роботі в НАСВ повною мірою використовують військові традиції: прийняття військової присяги курсантами-першокурсниками, Дні відкритих дверей, а також знаменні та пам'ятні дати в історії України та Збройних сил України.

Одним із важливих аспектів ВПВ є підтримка зв'язків та взаємодії з місцевими державними, громадськими і релігійними організаціями та рухами, закладами освіти й культури, батьками курсантів, навчальними закладами, творчими та трудовими колективами.

Серед форм ВПВ, забезпечення духовної культури та фізичного виховання в НАСВ найактивніше організовують та проводять:

- цикли тематичних заходів, присвячених формуванню у курсантів любові до обраної професії та військової спеціальності;
- уроки мужності в ході зустрічей з ветеранами Другої світової війни, випускниками НАСВ, нагороджених державними нагородами під час проведення Антитерористичної операції (АТО) на Сході України;
- заходи із вшанування курсантів – відмінників навчання;
- залучення курсантів – учасників АТО для проведення ВПВ з учнівською молоддю загальноосвітніх навчальних закладів;
- концерти та конкурси художньої самодіяльності серед курсантських підрозділів НАСВ;
- спортивні свята та спортивні змагання, також і на міжнародній арені;
- Дні пам'яті, особливо вшанування загиблих випускників НАСВ в ході проведення АТО;
- заходи з душпастирської роботи з боку військових священників (капеланів), спрямовані на задоволення релігійних потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей, релігійно-освітньої роботи, душпастирської опіки та соціально-доброчинної діяльності.

Цикли тематичних заходів, присвячених формуванню в курсантів любові до обраної професії та військової спеціальності, проводять у курсантських підрозділах факультетів НАСВ залежно від спеціальності. Так, на факультеті ракетних військ і артилерії ці заходи відбуваються в різних формах: конференції, семінари, круглі столи, бесіди, відеолекторії, зустрічі з ветеранами Другої світової війни, ветеранами АТО тощо.

Заходи із вшанування курсантів-відмінників проводять з метою популяризації військової професії, створення позитивного ставлення до обдарованих курсантів та

мотиваційного чинника серед особового складу щодо навчання. Керівництво НАСВ активно сприяє розвитку освіти та науки серед курсантів, популяризує їхні здобутки у засобах масової інформації, в інтернеті. За підсумками навчання та наукових робіт кращі курсанти отримують заохочувальні відзнаки, премії, грамоти, в заклади освіти, які вони закінчували до вступу в НАСВ, надсилають заохочувальні листи.

З 2015 р. кращих курсантів-учасників АТО залучають до проведення уроків мужності з молоддю загальноосвітніх навчальних закладів Львівщини. Їхньою головною метою є формування готовності до захисту Вітчизни, проходження служби в Збройних силах України².

Проведення концертів та конкурсів художньої самодіяльності серед курсантських підрозділів НАСВ зорієнтовані передусім на формування у них високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу та гордості за славні подвиги українських військовослужбовців під час проведення АТО на Сході України, залучення широкого кола курсантів до самодіяльної художньої творчості, розкриття талантів³.

Для всебічного розвитку курсантів Національної академії, виховання морально-ділових, фізичних якостей, естетичних смаків та культури особистості, патріотичного виховання та належної підготовки курсантів до подальшої професійної діяльності в лавах Збройних сил України створено колективи художньої самодіяльності, спортивні секції: військово-історичний гурток; вокально-інструментальний гурт «Штурм»; «Диксиленд»; гурток естрадного, бального та народного танцю «Віва-Денс», релігійнознавчий гурток.

У житті курсантів НАСВ фізична підготовка та спорт займає особливе місце. Для цього сформовано потужну навчально-матеріальну базу, яка постійно вдосконалюється та дає змогу курсантам і офіцерам повністю розкрити свої фізичні здібності. На території навчального закладу обладнані гімнастичні містечка; стадіон; міні-футбольний майданчик; волейбольний та баскетбольні майданчики; спортивні та ігрові зали для гри у футбол, баскетбол і волейбол; сучасний навчально-тренувальний комплекс, стрілецький тир, майданчик для рукопашного бою, скеледром для проведення занять за бойовою армійською системою. На території Міжнародного центру миротворчості та безпеки збудовано сучасні спортивні комплекси⁴.

Особливе значення в Національній академії приділено пропагуванню героїчних подвигів військовослужбовців, зокрема випускників НАСВ, висвітленню переваг військової служби та увічненню пам'яті військовослужбовців, які загинули під час виконання військового обов'язку на Сході України. Зокрема, в НАСВ побудовано Алею Слави, яку урочисто відкрили 23 серпня 2015 р.

² Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.05.2015 № 582 «Про схвалення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582729-15> (дата звернення: 18.09.2019).

³ Наказ начальника НАСВ від 13.10.2017 р. № 731-ОД «Про проведення огляду-конкурсу художньої самодіяльності серед факультетів та Військового коледжу сержантського складу присвяченого 26-й річниці Збройних Сил України» // ПА НАСВ. – Спр. 11. інв. № 425. – С. 66–67.

⁴ Навчально-матеріальна база кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asv.gov.ua/?q=fvsfpis/navchalno-materialna-baza> (дата звернення: 18.09.2019).

Завдяки наполегливій роботі медіа-групи, окремих викладачів та курсантів на сторінках журналу Академії «Офіцер України» та програми «Звитяга» висвітлюють досвід та участь в АТО випускників, офіцерів, курсантів та працівників ЗСУ.

У 2017 р. на 24 форумі видавців у Львові відбулася презентація книги «Світла пам'ять героям полеглим, честь і слава героям живим», яку підготував колектив авторів під керівництвом начальника академії генерал-лейтенанта Ткачука П. П. До цієї творчої групи увійшли полковник Гусар Ю. В., підполковник Баб'як О. В., майор Шаповалова І. Б., капітан Гривул Т. Т. старший лейтенант Кривий І. Р., працівники ЗСУ полковники запасу Махно І. А. та Мосейчонок І. В. Герої цієї книги – випускники, курсанти, офіцери та науково-педагогічні працівники НАСВ, які пройшли горнило війни на Сході України⁵.

У музеї освітнього закладу створено зал, в якому зібрано дані про випускників Академії – учасників АТО. Стенди зображають Героїв України, офіцерів, нагороджених державними нагородами, списки випускників. Також представлено подаровані музею речі воїнів та різні артефакти, пов'язані з бойовими діями в АТО.

В Академії активно діє програма військового капеланства. Осередками духовного життя є Храм Святого Архистратига Михаїла, що знаходиться на території НАСВ, та Львівський гарнізонний храм Святих Апостолів Петра і Павла, де курсанти мають змогу відвідати літургію або знайти духовну підтримку. Душпастирську роботу з військовослужбовцями та працівниками Збройних сил України священнослужителі УГКЦ та УПЦ КП проводять на волонтерських засадах. Співпраця священників релігійної місії із НАСВ відбувається за двома головними напрямками, а саме: зустрічі з курсантами, організація паломництва та екскурсій, демонстрація фільмів з обговоренням проблем етики та моралі тощо; богослужіння від військових капеланів для віруючих курсантів, офіцерів, працівників Академії та членів їхніх сімей. У своїй роботі капелани на акцентують на конфесійній належності, шанують релігійні переконання військовослужбовців та їхню свободу вибору.

Щороку курсанти та військовослужбовці НАСВ разом із сім'ями вирушають у паломництва до святих місць. Найвіддаленішою святинєю для прочан є м. Люрд (Франція), у якому військовослужбовці різних країн спільно моляться за мир у світі. В Україні таким місцем стало с. Зарваниця (Тернопільщина), де відбувається Всеукраїнське військово-паломництво для українських силовиків. Окрім цього, організовують прощі до Гошева, Крехова, Унева, Раківця та Страдча⁶.

Також військові капелани допомагають адаптуватися першокурсникам, проводять зустрічі з особовим складом у групах та курсах з питань морально-етичного та духовно-патріотичного виховання військовослужбовців під загальною тематикою «Армія та духовність».

Для якісної організації дозвілля широко використовують клуби та бібліотеки, кімнати бойових традицій, культурні та історичних заклади Львова (театри, музеї, кінотеатри, наукові та художні виставки, експозиції, церкви тощо), засоби масової

⁵ Академія сухопутних військ презентувала книжку про воїнів АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://portal.lviv.ua/news/2017/09/17/akademija-suhoputnih-viysk-prezentuvala-knizhku-pro-voyniv-ato> (дата звернення: 18.09.2019).

⁶ Військове капеланство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kapelanstvo.info/vijskove-kapelanstvo/> (дата звернення: 18.09.2019).

інформації й друкованої продукції, особливо військової, до яких кожен курсант має доступ.

Особливу увагу керівництво НАСВ зосереджує на роботі з першими курсами через впровадження системи кураторства. Кураторами груп призначають досвідчених викладачів та науково-педагогічних працівників Академії. Основною метою системи кураторства є посилення особистої відповідальності та безпосереднього впливу офіцерів-викладачів на якість навчання та виховання майбутніх військових фахівців, формування у них морально-бойових, професійних та особистісних якостей.

Куратори відповідають за організацію та проведення заходів військово-патріотичної та культурологічної роботи (тематичних вечорів, вікторин, диспутів, вечорів відпочинку тощо), надання допомоги офіцерам підрозділів в організації та проведенні культпоходів та екскурсій для особового складу, спортивно-масових та інших заходів; активне залучення курсантів до роботи гуртків військового наукового товариства курсантів, надання їм методичної допомоги в написанні наукових робіт, рефератів, статей тощо; періодичне відвідування курсантів, що проживають поза межами Академії, вивчення їхніх соціально-побутових проблем, сприяння їхньому вирішенню; турботу про поліпшення матеріально-побутових умов курсантів.

Так, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного є одним з провідних навчальних закладів у системі військової освіти Міністерства оборони України, який гармонійно поєднує традиції класичної європейської та вітчизняної військової школи, творчо використовує сучасний досвід підготовки військових спеціалістів передових держав світу, високу динаміку розвитку власної навчально-матеріальної бази і науково-педагогічний потенціал. Особливу увагу тут приділяють наданню виховному процесу державницької, патріотичної спрямованості, формуванню в курсантів високої мотивації та стійкого прагнення до засвоєння військової професії та практичного виконання отриманих знань і навичок. Дбають про культурне життя та побут курсантів, формування в них національної свідомості, високої моральної культури та духовності. Підтримують і розвивають кращі бойові та військові традиції держави, збройних сил, військового навчального закладу, виховують особовий склад на героїчних вчинках випускників, військовослужбовців ЗСУ, громадян України, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, брали безпосередню участь в АТО.

Yurii Poltavets. Cultural life, leisure, and everyday life organization at the National Army Academy

This article highlights the cadets' leisure and everyday life organization at the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy (NASV) in Lviv. The focus of this study is on the activities of groups related to the military-patriotic education of cadets, the provision of spiritual needs and physical education, and the issues of their cultural life.

Keywords: NASV, military and patriotic education, leisure, pastoral counseling, everyday life, cultural life.